

Загальні питання охорони цивільних прав і окремі аспекти охорони та захисту прав громадян, зокрема дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, були та є предметом наукових пошуків вітчизняних фахівців у галузі загальної теорії права, цивільного, сімейного та житлового права: Ч.Н. Азімова, О.І. Антонюк, М.К. Галянтича, В.С. Гопанчука, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, І.В. Жилінкової, Ю.О. Заїки, Л.М. Зілковської, Л.Г. Лічмана, В.Т. Маляренко, І.Є. Марочкіна, В.П. Маслової, О.А. Підпригори, З.В. Ромовської, Є.О. Харитоновна, Ю.С. Червоного, Я.М. Шевченко та багатьох інших.

Охорона дитинства в Україні є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом. Ратифікувавши Конвенцію ООН про права дитини, Україна взяла на себе зобов'язання, що складаються із чотирьох основних принципів: першочерговості інтересів дитини; забезпечення повноцінного життя; залучення до життя спільноти; відсутності дискримінації.

Одним із головних міжнародних актів про захист прав дитини є Загальна декларація прав людини 1948 р. Проголосивши, що право на життя, свободу, особисту недоторканність, право на громадянство, на рівність перед законом та деякі інші основоположні права і свободи мають універсальний характер та володіння ними не повинно залежати від віку людини, Загальна декларація прав людини заклала основи міжнародного захисту прав дітей. У ст. ст. 25 і 26 Загальної декларації прав людини передбачено, що діти повинні бути об'єктом особливого захисту і допомоги.

Декларацією передбачено право кожної людини на достойний рівень життя, що включає харчування, одяг, житло, медичний догляд, необхідні для підтримки здоров'я і благополуччя її самої та її сім'ї (ст. ст. 22, 25) [1].

Основним міжнародним актом у сфері захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт і дітей, позбавлених бать-

ківського піклування, є Конвенція ООН про права дитини, ухвалена та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р., яка набула чинності для України 27 вересня 1991 р. [2]. Цей міжнародний документ містить усеосяжний комплекс міжнародних правових стандартів щодо захисту і забезпечення належних умов для виховання дітей.

Конвенція проголосила пріоритет інтересів дітей перед потребами держави, суспільства, релігії, родини. Грунтуючись на першорядності загальнолюдських цінностей і гармонійного розвитку особистості, вона визнає пріоритет інтересів дитини в суспільстві, наголошує на недискримінації дитини, за будь-якими ознаками чи мотивами, і, що головне, на необхідності особливої турботи держави та суспільства про забезпечення охорони та захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Згідно зі ст. 3 Конвенції про права дитини, у всіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що опікуються забезпеченням охорони та захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється інтересам дитини.

Ст. 20 Конвенції передбачено право на особливий захист і допомогу, що надається державою, дитині, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні [2].

Держави, які приєдналися до Конвенції, відповідно до своїх національних законів забезпечують зміну догляду за дитиною. Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання, усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ із догляду за дітьми.

Одним із таких завдань і пріоритетним напрямом державної турботи

через правову реформу чи іншими шляхами.

Женевська декларація стала першим кроком на шляху до визнання дитини суб'єктом права. Тільки після її проголошення принцип спеціальної охорони дитини й особливого піклування про її права почав набувати загального визнання. Однак варто звернути увагу на те, що Декларація (лат. *declaratio* – «проголошення») не зобов'язує, не має обов'язкової сили, а лише рекомендує країнам-учасникам у внутрішньому правопорядку керуватися цими принципами [5].

Із часом питання захисту прав дитини відбито в Міжнародних пактах 1966 р. Зокрема, у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (п. 1 ст. 24) зазначено: «Кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави», що, у свою чергу, забезпечує додаткові гарантії захисту її прав та свобод.

На особливу увагу щодо забезпечення охорони та захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема житлових прав дітей, заслуговує ратифікована Україною Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20 травня 1980 р. Згідно із заявами та застереженнями до Конвенції, центральним органом України для виконання функцій, передбачених цією Конвенцією, є Міністерство юстиції України. Цікавим є тлумачення терміна «дитина», під яким у Конвенції розуміється особа будь-якого громадянства, що не досягла 16 років і не має права самостійно вирішувати питання стосовно місця свого проживання за законодавством місця її звичайного проживання, законодавством її громадянства чи за внутрішнім

законодавством запитованої держави. Тобто спостерігаємо, що, на відміну від інших міжнародних документів, ця Конвенція зменшує вік, до якого особа визнається дитиною (порівняно з Конвенцією про права дитини, у якій визначено вік до 18 років). Звичайно, це пов'язано зі специфікою об'єкта міжнародно-правового регулювання визначених документом відносин [6].

Подальше міжнародне співробітництво України триває, порівняно недавно набрала чинності (1 лютого 2008 р.) Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19 жовтня 1996 р. У Конвенції визначено термін «батьківська відповідальність», під яким розуміються повноваження, що впливають із батьківських чи будь-яких аналогічних відносин, які визначають права, обов'язки та представництво стосовно особи чи майна дитини батьків, опікунів або інших законних представників. Також у ній зазначається, що набуття або припинення батьківської відповідальності за законом, без втручання судового або адміністративного органу, визначається правом держави звичайного місця проживання дитини. Здійснення батьківської відповідальності визначається правом держави звичайного місця проживання дитини. Якщо звичайне місце проживання дитини змінюється, то воно визначається правом держави нового звичайного місця проживання. Відповідно до п. 1 ст. 29 Конвенції, Україна визначила, що центральним органом для виконання обов'язків, що покладаються на нього згідно з положеннями цієї Конвенції, є Міністерство юстиції України.

Ще один міжнародний документ пов'язаний із процесуальними діями органів державної влади стосовно дітей – Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання, ухвалена 2 жовтня 1973 р. в Гаазі, набрала чинності для України 1 серпня 2008 р. [7].

Світова глобалізація вплинула на рівень і форми закріплення прав дитини. Їх стандартизація та детальне нормативно-правове регулювання в окремих сферах (усиновлення, праця, сімейні правовідносини, пенітенціарія тощо) на сьогодні є визначальним показником ставлення та високої поваги до прав дітей. Можна констатувати прагнення створити дієвий механізм захисту прав дітей у світі. Належні турбота, виховання, сімейне оточення плюс забезпечення всебічного розвитку дитини (психічного, фізичного, морального, культурного), здорове природне середовище – нині це формула стандартних положень, на яку спирається світове співтовариство, намагаючись створити досконалий механізм реалізації прав дитини.

Ключові слова: дитина, правовий захист, правове регулювання, держава, захист, гарантії, право власності, право на житло, житлові права.

Головною метою цієї роботи є аналіз проблеми, пов'язаної із правом власності на житло дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та рекомендації щодо цих питань, які визначаються в міжнародно-правових актах.

Главной целью работы является анализ проблем, связанных с правом собственности на жилье детей-сирот и детей, лишенных родитель-

ской опеки, и рекомендации по этим проблемам, которые определяются в международно-правовых актах.

The main goal of the work is to analyze the problems that arise regarding the emergence of property rights to housing for orphans and children deprived of parental care and recommendations on these problems, which are defined in international legal acts.

Література

1. Всеобщая декларация прав человека от 10 декабря 1948 г. Права человека. Международная защита прав и свобод человека : сборник международных договоров. Москва : Юрид. лит., 1990.

2. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України. Київ, 1990. № 1. Ст. 205.

3. Чорна Ж.Л. Цивільно-правовий захист майнових прав та інтересів малолітніх і неповнолітніх осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2005. 179 с.

4. Лисенко Х. Право дитини, позбавленої батьківського піклування, на особливий захист і допомогу держави: міжнародно-правовий аспект. Право України. 2008. № 6. С. 9–13.

5. Женевская декларация прав ребенка: Пятая Ассамблея Лиги Наций в Женеве 1924 г. Права человека : сборник международных договоров. Международная защита прав и свобод человека. Москва : Юрид. лит., 1990.

6. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту дітей. Київ : Дитячий фонд ООН «ЮНІСЕФ», 2002. 318 с.

